നിരാകരണപത്രം

(Disclaimer)

പ്രാദേശികഭാഷയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്ത വിധിന്യായം നിർമ്മിത ബുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത വിവർത്തന ഉപകരണത്തിൻറെ സഹായത്തോടെയും കേരള ഹൈക്കോടതിയിലെ ഐ.റ്റി. ഡയറക്ടറേറ്റ് സാധൂകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, ഇതിൻറെ ഉള്ളടക്കത്തിൽ ആശയപരമായോ സാംഗത്യപരമായോ വ്യാകരണപരമായോ ആഖ്യാനപരമായോ തെറ്റുകൾ കടന്നു കൂടാൻ സാധ്യതയുള്ളതാണ്. ഈ തർജ്ജമ കേവലം വ്യവഹാരകക്ഷികളുടെയും പൊതുജനങ്ങളുടെയും പൊതുവായ അറിവിലേക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടി മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതുമാണ്. ഔദ്യോഗികവും പ്രായോഗികവുമായ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങൾക്കും വിധി നിർവഹണ നടപ്പാക്കലുകൾക്കും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിൻറെ ഇംഗ്ലീഷ് പതിപ്പ് ആധികാരികവും അന്തിമവും ആയിരിക്കും.

സുഖ് ദത്ത് രാത്രയും മറ്റൊരാളും

v

ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനവും മറ്റുള്ളവരും

(സിവിൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 2773/2022)

ഏപ്രിൽ 6, 2022

(ജസ്റ്റിസ് എസ് രവീന്ദ്ര ഭട്ട്, ജസ്റ്റിസ് പമിദിഘണ്ഡം ശ്രീ നരസിംഹ)

ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടന 1950 :അനുച്ഛേദം 300–എ– സ്വത്ത് നഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതിനെതിരെയുള്ള അവകാശം – 1972 –73 ൽ റോഡ് നിർമ്മാണത്തിനായി തർക്ക വിഷയമായ ഭൂമിയും അടുത്തുള്ള ഭൂമികളും എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനം ഉപയോഗിച്ചു – അപ്പീൽവാദികൾ തർക്ക വിഷയമായ ഭൂമിയുടെ ഉടമസ്ഥരാണെന്ന് അവകാശപ്പെട്ടു– ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ നടത്തപ്പെടുകയോ അപ്പീൽവാദികൾക്കോ അടുത്തുള്ള ഭൂമികളുടെ ഉടമസ്ഥർക്കോ നഷ്ടപരിഹാരം നൽകപ്പെടുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല എന്ന് ആരോപിക്കപ്പെടുന്നു– അടുത്തുള്ള ഭൂമികളുടെ ഉടമസ്ഥരുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിക്കുകയും 4.10.2005 ൽ അവാർഡ് പാസാക്കുകയും ചെയ്തു– തർക്ക വിഷയത്തിലുള്ള ഭൂമിക്ക് നഷ്ടപരിഹാരം അല്ലെങ്കിൽ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നിയമം പ്രകാരം ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതിനായി അപ്പീൽവാദികൾ ഹൈക്കോടതി മുമ്പാകെ 2011 ൽ റിട്ട ഹർജി സമർപ്പിച്ചു– പരിമിതിയുടെ പ്രാരംഭ ബിന്ദുവിൽ നിർണയത്തിനായി നിയമത്തിന്റെയും വസ്തുതയുടെയും തർക്കം വിഷയത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു എന്നും അവ റിട്ട നടപടിക്രമങ്ങളിൽ തീർപ്പാക്കാൻ കഴിയില്ല എന്നും ഹൈക്കോടതി വിധിച്ചു – നിലവിലെ അപ്പീലുകളിൽ ഉയർന്ന ചോദ്യം കാലതാമസത്തിന്റെ കാരണത്താൽ മാത്രം സംസ്ഥാനത്തിന്, സ്വകാര്യ സ്വത്തിൽ നിന്ന് പുറത്താക്കപ്പെട്ട വ്യക്തികളോടുള്ള നിയമപരമായ ഉത്തരവാദിത്വത്തിൽ നിന്ന് ഒഴിഞ്ഞുമാറാൻ കഴിയുമോ എന്നതാണ്– വിധിച്ചു: സംസ്ഥാനത്തിന് കാലതാമസത്തിന്റെ കാരണത്തിന്റെ പിന്നിലൊളിക്കാൻ കഴിയില്ല– നീതി നിർവഹണത്തിൽ 'പരിമിതി' ഉണ്ടാകാൻ പാടില്ല– സംസ്ഥാനം രഹസ്യവും ഏകപക്ഷീയവുമായ നിലയിൽ നിയമം അനുശാസിക്കുന്ന നഷ്ടപരിഹാരത്തിന്റെ വിതരണം പരിമിതപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിച്ചു – ഏകപക്ഷീയമായ പ്രസ്തുത നടപടി അപ്പീൽവാദിയുടെ അനുച്ഛേദം 31 പ്രകാരം നിലനിൽക്കുന്ന അവകാശത്തിന്റെ ലംഘനമായിരുന്നു– അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമികൾ നിയമപ്രകാരം ഏറ്റെടുത്തു എന്നോ നഷ്ടപരിഹാരം നൽകിയെന്നോ കാണിക്കുന്ന നിലയിൽ എന്തെങ്കിലും തെളിവ് ഹാജരാക്കാൻ സംസ്ഥാനത്തിന് കഴിഞ്ഞില്ല– നിയമത്തിന്റെ നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കാതെ നിയമവിരുദ്ധമായാണ് അപ്പീൽവാദികളെ അതിൽ നിന്ന് പുറത്താക്കിയത് – തങ്ങളുടെ ഭൂമി സ്വമേധയാ ഒഴിയുന്നതിന് എഴുത്താലുള്ള അനുവാദത്തിന്റെ

അഭാവത്തിൽ നിയമപ്രകാരം നഷ്ടപരിഹാരം ലഭിക്കുന്നതിന് അപ്പീൽവാദികൾക്ക് അർഹതയുണ്ടായിരുന്നു- ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 136, 142 എന്നിവ പ്രകാരം അസാധാരണ അധികാരിത ഉപയോഗിച്ചുകൊണ്ട് തർക്കത്തിലുള്ള ഭൂമിയുടെ ഏറ്റെടുക്കൽ നടന്നതായി കണക്കാക്കിക്കൊണ്ട് 4.10.2005 ലെ റഫറൻസ് കോടതിയുടെ ഉത്തരവ് പ്രകാരം അപ്പീൽവാദികൾക്ക് നഷ്ടപരിഹാരം നൽകുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശം സംസ്ഥാനത്തിന് നൽകപ്പെടുന്നു- അപ്പീൽവാദികൾക്ക് 50,000 രൂപ വ്യവഹാരം ചെലവിനത്തിൽ നൽകുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശവും സംസ്ഥാനത്തിന് നൽകപ്പെടുന്നു - ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ - പരിമിതി- കാലതാമസം.

അപ്പീൽ അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് കോടതി

വിധിച്ചു : 1. നിലവിലെ കേസിലെ വസ്തുതകൾ, സംസ്ഥാനം, രഹസ്യമായതും ഏകപക്ഷീയവുമായ ഒരു രീതിയിൽ, അർഹമായ എല്ലാവർക്കും നൽകുന്നതിന് പകരം, കോടതികൾ നൽകണമെന്ന് പ്രത്യേകമായി ആവശ്യപ്പെട്ടവർക്ക് മാത്രമായി, നിയമം അനുശാസിക്കുന്ന നിലയിലുള്ള നഷ്ടപരിഹാരത്തിന്റെ വിതരണം പരിമിതപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിച്ചു എന്ന് വെളിവാക്കുന്നു. ഏകപക്ഷീയമായ ഈ നടപടി പ്രവർത്തന കാരണത്തിന്റെ സമയത്ത് അനുച്ഛേദം 31 പ്രകാരമുള്ള അപ്പീൽവാദികളുടെ നിലനിൽക്കുന്ന അവകാശത്തിന്റെ ലംഘനം എന്നതിന് പുറമേ, അനുച്ഛേദം 226 പ്രകാരം ഹൈക്കോടതിയുടെ പരിഗണനയും ഇടപെടലും സംശയമേതുമില്ലാതെ ആവശ്യമാക്കുകയും ചെയ്തു. (ഖണ്ഡിക 19) (1051-സി-ഇ)

ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം v മനോഹർ (2005) 2 എസ്.സി.സി 126 - പരാമർശിച്ചു.

2. അപ്പീൽവാദികളുടെ വാക്കാലുള്ള സമ്മതം അല്ലെങ്കിൽ എതിർപ്പില്ലായ്മ മാത്രമാണ് സംസ്ഥാനം സ്ഥിരീകരിച്ചത്. എന്നാൽ പ്രസ്തുത വാദം സാധൂകരിക്കുന്ന നിലയിൽ ഒരു രേഖയും ഹാജരാക്കിയിട്ടില്ല. കൂടാതെ നിയമപ്രകാരം അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമികൾ പിടിച്ചെടുക്കുകയും ഏറ്റെടുക്കുകയോ ചെയ്തു എന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്ന നിലയിൽ അല്ലെങ്കിൽ നഷ്ടപരിഹാരം അടച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കാണിക്കുന്നതിനായി എന്തെങ്കിലും തെളിവ് ഹാജരാക്കാൻ സംസ്ഥാനത്തിന് കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതായിരുന്നു സംസ്ഥാനത്തിന്റെ നിലപാട് എന്നതും മറ്റു റിട്ട് നടപടിക്രമങ്ങളിൽ 2007 ൽ ഹൈക്കോടതി നടത്തിയ തുടർന്നുള്ള കണ്ടെത്തലുകളും ഇതായിരുന്നു. (ഖണ്ഡിക 21) (1052 -എഫ്-എച്ച്)

3. ഭൂമി അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമിക്ക് അടുത്തല്ലാത്തതിനാൽ സമാനാവസ്ഥയുടെ കാരണത്താലുള്ള ആനുകൂല്യം അവകാശപ്പെടുന്നതിൽ നിന്നും അത് അപ്പീൽവാദികളെ അനർഹരാക്കുന്നു എന്ന സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വാദവും കോടതിക്ക് അംഗീകരിക്കാൻ കഴിയില്ല. അത് ചേർന്നുള്ള ഭൂമി അല്ല എന്ന വസ്തുത നിലനിൽക്കെ (അപ്പീൽവാദികൾ സമർപ്പിച്ച റീജോയ്ന്റർ സത്യവാങ്മൂലത്തിൽ അത് അംഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു) 1972-73 ൽ നാരാഗ് ഫാഗ്ല റോഡിന്റെ നിർമ്മാണത്തിനായി തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമി ഏറ്റെടുത്തത് എന്നത് വ്യക്തമാണ്. റഫറൻസ് കോടതി മുമ്പാകെ അവകാശം ഉന്നയിക്കുന്ന വ്യക്തികളെപ്പോലെ ഉചിതമായ നിയമ നടപടിക്രമങ്ങൾ പിന്തുടരാതെ ഇവിടെ അപ്പീൽവാദികൾ ആയവരിൽ നിന്നും നിയമവിരുദ്ധമായി കൈവശാവകാശം നീക്കം ചെയ്യുകയും അത് അനുച്ഛേദം 31 ന്റെ ലംഘനമാവുകയും 226 ന്റെ അധികാരിക പ്രകാരം ഹൈക്കോടതിയുടെ ഇടപെടൽ ആവശ്യമാവുകയും ചെയ്തു. തങ്ങളുടെ ഭൂമി സ്വയം വിട്ടു നൽകുന്നതിനുള്ള എഴുത്താലുള്ള അനുവാദത്തിന്റെ അഭാവത്തിൽ അപ്പീൽവാദികൾക്ക് നിയമം പ്രകാരം നഷ്ടപരിഹാരത്തിനുള്ള അർഹതയുണ്ടായിരുന്നു. നിയമത്തിന്റെ ശരിയായ നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കാതെ തങ്ങളുടെ സ്വകാര്യസത്തിൽ നിന്നും ഒരു വ്യക്തിയെ ബലമായി പുറത്താക്കുന്നത് മനുഷ്യാവകാശത്തിന്റെയും അനുച്ഛേദം 300-എ യുടെയും ലംഘനമാണ്. (ഖണ്ഡികകൾ 22, 25) (1052-എച്ച്; 1053-എ-സി; 1054-ഡി)

വിദ്യ ദേവി v ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം (2020) 2 എസ്.സി.സി 569- ആശ്രയിച്ചു.

4. ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 136, 142 എന്നിവ പ്രകാരം ഈ കോടതിയുടെ അസാധാരണ അധികാരിത കണക്കിലെടുത്ത് തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമികൾ ഏറ്റെടുത്തപ്പെട്ടവയായി കണക്കാക്കിക്കൊണ്ട് 2004 ലെ ലാൻഡ് റഫറൻസ് പെറ്റീഷൻ നമ്പർ 10-എൽ.എ.സി/4 ൽ 4.10.2005 റഫറൻസ് കോടതിയുടെ ഉത്തരവിന്റെ വ്യവസ്ഥകളിൽ അപ്പീൽവാദികൾക്ക് ഉചിതമായ നിലയിൽ നഷ്ടപരിഹാരം വിതരണം ചെയ്യാനും സംസ്ഥാനത്തോട് ഇതിനാൽ നിർദ്ദേശിക്കുന്നു. ഇന്നു മുതൽ 4 മാസത്തിനുള്ളിൽ യോഗ്യനായ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ കളക്ടർ നഷ്ടപരിഹാരം കണക്കാക്കുകയും അപ്പീൽവാദികൾക്ക് വിതരണം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു എന്ന് ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശവും എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനത്തിന് നൽകപ്പെടുന്നു. 16.10.2001 (നിയമത്തിന്റെ വകുപ്പ് 4 പ്രകാരം വിജ്ഞാപനം ഇറങ്ങുന്ന തീയതി) അപവദിത ഉത്തരവിന്റെ തീയതി, അതായത് 12.9.2013 വരെ നിയമപ്രകാരം അടയ്ക്കേണ്ടതായ മുഴുവൻ തുകകൾക്ക് മേലും ഹാനിപൂരണം, പലിശ എന്നിവയുടെ ആനുകൂല്യത്തിനും അപ്പീൽവാദികൾക്ക് അർഹത ഉണ്ടാകും. കൈവശാവകാശത്തിൽ നിന്ന് പുറത്താക്കിയ നടപടിക്ക് പതിറ്റാണ്ടുകൾക്ക് ശേഷം അപ്പീൽവാദികൾക്ക് കോടതിയെ സമീപിക്കുകയും പരിഹാരം സ്വീകരിക്കുകയും

ചെയ്യേണ്ടിവന്നതിന്റെ കാരണമായ അവരുടെ മൗലികാവകാശങ്ങൾക്ക് നൽകിയ അവഗണന കണക്കിലെടുത്ത് അപ്പീൽവാദികൾക്ക് 50,000 രൂപ വ്യവഹാരച്ചെലവ് ഇനത്തിൽ എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനം നൽകണം. (ഖണ്ഡികകൾ 26, 27) (1054-ഇ-ജി; 1055-എ-ബി)

ബിഷൻദാസ് v പഞ്ചാബ് സംസ്ഥാനം, (1962) 2 എസ്.സി.ആർ 69, മഹാരാഷ്ട്ര സ്റ്റേറ്റ് റോഡ് ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ v ബൽവന്ത് റെഹ്ലർ മോട്ടോർ സർവീസ് (1969) 1 എസ്.സി.ആർ 808 - **പിന്തുടർന്നു**.

ഹിന്ദുസ്ഥാൻ പെട്രോളിയം കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ് v ദാരിയസ് ഷപൂർ ചെനൈ 2005 സപ്. (3) എസ്.സി.ആർ 388, എൻ. പത്മമ്മ v. എസ്. രാമകൃഷ്ണ റെഡ്ഡി (2008) 15 എസ്.സി.സി 517; ഡൽഹി എയർടെക് സർവീസസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ് & മറ്റുള്ളവർ v ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം & മറ്റുള്ളവർ [2011] 12 എസ്.സി.ആർ 191; ജിലുഭായ് നാൻഭായ് കഹ്ചർ v. ഗുജറാത്ത് സംസ്ഥാനം [1994] സപ്പ് 1 എസ്.സി.ആർ 807- **ആശ്രയിച്ചു**

ഉക്കാറാം കാന ജോഷി, മറ്റുള്ളവർ v മഹാരാഷ്ട്ര ഇൻഡസ്ട്രിയൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ (എം.ഐ.ഡി.സി) (2012) 13 എസ്.സി.ആർ; എയർ ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ് v വിശാൽ കപൂർ (2005) സപ്. 3 എസ്.സി.ആർ 670; മഹാരാഷ്ട്ര സംസ്ഥാനം v ദിഗംബർ (1995) സപ്. 1 എസ്.സി.ആർ 492; മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം മറ്റൊരാൾ v ഭായ്യാൽ ഭായ്, മറ്റുള്ളവർ (1964) 6 എസ്.സി.ആർ 261; ബ്രിജേഷ് കുമാർ, മറ്റുള്ളവർ v ഹരിയാന സംസ്ഥാനം (2014) 11 എസ്.സി.സി 351, വസീർ ചന്ദ് v ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം 1955 1 എസ്.സി.ആർ 408, ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം മറ്റുള്ളവർ v ധർമ്മേന്ദർ പ്രസാദ് സിംഗ് മറ്റുള്ളവർ (1989) 1 എസ്.സി.ആർ 176 - **പരാമർശിച്ചു.**

എന്റിക് v കേറിങ്ടൺ (1765) ഈ ഡബ്ലിയു.എച്ച്.സി (കെ.ബി) 198 - **പരാമർശിച്ചു**.

ഉദ്ധരിച്ച കേസുകൾ

(2005) 2 എസ്.സി.സി 126 ; ഖണ്ഡിക 6-ൽ പരാമർശിക്കുന്നു
[2012] 13 എസ്.സി.ആർ; ഖണ്ഡിക 6-ൽ പരാമർശിച്ചു
[2005] സപ്പ് 3 എസ്.സി.ആർ 670; ഖണ്ഡിക 8-ൽ പരാമർശിക്കുന്നു
(2020) 2 എസ്.സി.സി 569; ഖണ്ഡിക 9-ൽ ആശ്രയിക്കുന്നു

[1995] സപ്പ് 1 എസ്സിആർ 492; ഖണ്ഡിക 10-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[1964] 6 എസ്സിആർ 261; ഖണ്ഡിക 10-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
(2014) 11 എസ്സിസി 351; ഖണ്ഡിക 10-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[1955] 1 എസ്സിആർ 408; ഖണ്ഡിക 14-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[1962] 2 എസ്സിആർ 69; ഖണ്ഡിക 15-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[1989] 1 എസ്സിആർ 176; ഖണ്ഡിക 15-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[1969] 1 എസ്സിആർ 808; ഖണ്ഡിക 18-ൽ പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നു
[2005] സപ്പ് 3 എസ്സിആർ; 388 ഖണ്ഡിക 25-ൽ ആശ്രയിക്കുന്നു
(2008) 15 എസ്സിസി 517; ഖണ്ഡിക 25-ൽ ആശ്രയിക്കുന്നു
[2011] 12 എസ്സിആർ 191; ഖണ്ഡിക 25-ൽ ആശ്രയിക്കുന്നു
[1994] സപ്പ് 1 എസ്സിആർ 807; ഖണ്ഡിക 25-ൽ ആശ്രയിക്കുന്നു

സിവിൽ അപ്പീൽ അധികാരിക: 2022 ലെ സിവിൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 2773
2011 ലെ സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 7873 ൽ ഷിംലയിലെ ഹിമാചൽപ്രദേശ് ഹൈക്കോടതിയുടെ 12.9.2013 ലെ ഉത്തരവിൽ നിന്നും വിധിന്യായത്തിൽ നിന്നും.

അപ്പീൽവാദികൾക്ക് വേണ്ടി *ശരൺ താക്കുർ, മഹേഷ് താക്കുർ, സിദ്ധാർത്ഥ താക്കുർ, വിപാഷ സിംഗ്, ബിസ്വേന്ദ്ര സിംഗ്.*

എതിർകക്ഷികൾക്ക് വേണ്ടി
അഭിനവ് മുഖർജി, മിസ്. ബിഹു ശർമ്മ, മിസ്. പ്രതിഷ്ഠാ വിജ്, അക്ഷയ് സി.ശ്രീവാസ്തവ

കോടതിയുടെ വിധിന്യായം പ്രസ്താവിച്ചത് **ജസ്റ്റിസ് എസ് രവീന്ദ്ര ഭട്ട്.**

1. കാലതാമസത്തിന് മാപ്പ് നൽകുകയും അനുമതി നൽകുകയും ചെയ്തു. കക്ഷികൾക്കുവേണ്ടി ഹാജരാകുന്ന അഭിഭാഷകരുടെ അനുവാദത്തോടെ അപ്പീലിൽ അന്തിമവാദം കേട്ടു. നിയമാനുസൃതമായി ഒരു സിവിൽ വ്യവഹാരം സമർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള അനുവാദത്തോടെ തങ്ങളുടെ റിട്ട് ഹർജി തീർപ്പാക്കിക്കൊണ്ടുള്ള ഷിംലയിലെ ഹിമാചൽ പ്രദേശ് ഹൈക്കോടതിയുടെ അന്തിമ വിധിന്യായത്തിനെതിരെ[1] അപ്പീൽവാദികൾ പരാതിപ്പെടുന്നു.

വസ്തുതകൾ

2. സുഖ് ദത്ത് റത്ര, ഭഗത് റാം (ഇനിമുതൽ 'അപ്പീൽവാദികൾ') ഹിമാചൽ പ്രദേശിലെ സിർമോർ ജില്ലയിലെ പഛദ് ടെഹ്സിലിലെ മൗസൽ സരോൾ ബസാഷിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഭൂമിയുടെ[2] (ഇനിമുതൽ 'തർക്ക വിഷയമായ ഭൂമി') ഉടമസ്ഥൻ എന്ന അവകാശപ്പെടുന്നു. എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനം തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമിയും അതിനോട് ചേർന്നുള്ള ഭൂമികളും, 1972-73 ൽ നരാഗ് ഫഗ്ല റോഡ് നിർമ്മിക്കുന്നതിനായി ഉപയോഗിച്ചുവെങ്കിലും ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിച്ചിരുന്നില്ല എന്നും അപ്പീൽവാദികൾക്കോ അടുത്തുള്ള ഭൂമിയുടെ ഉടമസ്ഥർക്കോ നഷ്ടപരിഹാരം നൽകിയിരുന്നില്ല എന്നും ആരോപിക്കപ്പെടുന്നു.

3. ഹിമാചൽ പ്രദേശ് ഹൈക്കോടതിയുടെ[3] (ഇനി മുതൽ 'ഹൈക്കോടതി') ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതിന് സംസ്ഥാനത്തെ നിർദ്ദേശിച്ചു കൊണ്ടുള്ള ഒരു വിധിന്യായത്തെ തുടർന്ന് 1894 ലെ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നിയമം (ഇനിമുതൽ നിയമം) വകുപ്പ് 4 പ്രകാരം ഒരു വിജ്ഞാപനം 16.10.2001 ൽ ഇറക്കപ്പെടുകയും (30.10.2001 ൽ പ്രസിദ്ധീകരിക്കപ്പെട്ടു) ബിഘയ്ക്ക് 30,000 രൂപ നിരക്കിൽ നഷ്ടപരിഹാരം നിർണയിച്ചുകൊണ്ട് 20.12.2001 ൽ പ്രഖ്യാപനം നടത്തുകയും ചെയ്തു. നഷ്ടപരിഹാരം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനായി നിയമത്തിന്റെ വകുപ്പ് 18 പ്രകാരമുള്ള നടപടിക്രമങ്ങൾ അടുത്തുള്ള ഭൂമികളുടെ ഉടമസ്ഥരായ 10 പേർ (മാതാ റാം, മറ്റുള്ളവർ) ആരംഭിച്ചു. അവരുടെ ഭൂമികളും സമാനമായ നിലയിൽ അതേ റോഡ് നിർമ്മിക്കുന്നതിനായി ഉപയോഗിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അവർക്ക് അനുകൂലമായ നിലയിൽ റഫറൻസ് കോടതി 4.10.2005 ൽ ഒരു പ്രഖ്യാപനം[4] നടത്തി.

റഫറൻസ് ഹർജിക്കാർക്ക് ബിഘയ്ക്ക് 39,000 രൂപയുടെ വർദ്ധിപ്പിച്ച നഷ്ടപരിഹാരം ലഭിക്കാൻ അർഹതയുണ്ടെന്ന് വിധിച്ചു; ഭൂമിയുടെ വിപണി മൂല്യത്തിൽ പ്രതിവർഷം 30% സബ്സിഡി; 16.10.2001 മുതൽ (വകുപ്പ് 4 പ്രകാരം വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിച്ച തീയതി) നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 23(1-എ) പ്രകാരം പ്രതിവർഷം 12% നിരക്കിൽ അധിക നഷ്ടപരിഹാരം കലക്ടർ അവാർഡ് നൽകുന്ന തീയതി വരെ, അതായത് 20.12.2001 വരെ;കൂടാതെ വകുപ്പ് 28 പ്രകാരം, 16.10.2001 മുതൽ ഒരു വർഷത്തേക്ക് 9% പലിശയും തുടർന്ന് പണമടയ്ക്കൽ തീയതി വരെ പ്രതിവർഷം 15% പലിശയും ലഭിക്കും. 2009 ൽ, കൈവശാവകാശം നേടിയ തീയതി മുതൽ (ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നത് അതിന്റെ തീയതിക്ക് പകരമായി) നിയമാനുസൃത പലിശ നേടാൻ ശ്രമിച്ച പ്രസ്തുത അവകാശികൾ സമർപ്പിച്ച അപ്പീൽ ഹൈക്കോടതി നിരസിച്ചു.[5]

4. സമാനാവസ്ഥയിലുള്ള ഭൂമിയുടെ ഉടമസ്ഥർ ഹൈക്കോടതിയിൽ[6] നടപടിക്രമങ്ങൾ സമർപ്പിച്ചു. അടുത്തുള്ള ഗ്രാമത്തിലെ അനഘ് സിംഗ് എന്ന വ്യക്തി സമർപ്പിച്ച ഹർജി ഹൈക്കോടതി അനുവദിക്കുകയും അനന്തരഫലമായുള്ള ആനുകൂല്യങ്ങൾക്കൊപ്പം നിയമം പ്രകാരം ഹർജിക്കാരുടെ ഭൂമികൾ ഏറ്റെടുക്കുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശങ്ങൾ നൽകുകയും ചെയ്തു. തുടർന്ന് സമാനാവസ്ഥയിലുള്ള മറ്റ് ഉടമസ്ഥർക്കും പ്രസ്തുത നിർദ്ദേശങ്ങളുടെ ആനുകൂല്യം ലഭിച്ചു[7].

5. ഇത് തർക്ക വിഷയമായ ഭൂമിക്ക് ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടും അല്ലെങ്കിൽ നിയമപ്രകാരം നടപടിക്രമങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതിനു വേണ്ടി 2011 ൽ ഹൈക്കോടതി മുമ്പാകെ അപ്പീൽവാദികൾ ഹർജി സമർപ്പിക്കുന്നതിലേക്ക് നയിച്ചു. ഹൈക്കോടതിയുടെ മുഴുവൻ അംഗ ബഞ്ച്[8] തീരുമാനം ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ട് അപവദിത വിധിന്യായത്തിൽ പരിമിതിയുടെ ആദ്യ ബന്ധുവിൽ നിർണയിക്കപ്പെടുന്നതിനായി നിയമത്തിന്റെയും വസ്തുതകളുടെയും തർക്കം ഉൾപ്പെടുന്നു എന്നും അത് റിട്ട് നടപടിക്രമങ്ങളിൽ തീർപ്പാക്കപ്പെടാൻ കഴിയില്ല എന്നും വിധിക്കപ്പെട്ടു. നിയമാനുസൃതമായി സിവിൽ വ്യവഹാരം സമർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള അനുവാദത്തോടെ റിട്ട് ഹർജി തീർപ്പാക്കപ്പെട്ടു. അതിൽ പരാതിപ്പെട്ടുകൊണ്ട് നിലവിലെ അപ്പീലുകളിലൂടെ അപ്പീൽവാദികളിൽ ഈ കോടതിയെ സമീപിച്ചിരിക്കുന്നു.

കക്ഷികൾ ഉന്നയിച്ച വാദങ്ങൾ

6. അപ്പീൽവാദികൾക്ക് വേണ്ടി ഹാജരാകുന്ന ബഹുമാനപ്പെട്ട അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ മഹേഷ് താക്കൂർ, നിയമപരമായ നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കാതെ അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമികൾ അട്ടിമറിച്ചു എന്ന് വാദിക്കുകയും *ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം v മനോഹർ*[9], *ഇക്കാറാം കാന ജോഷി, മറ്റുള്ളവർ v മഹാരാഷ്ട്ര ഇൻഡസ്ട്രിയൽ ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ (എം.ഐ.ഡി.സി)*[10] കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനം ആശ്രയിക്കുകയും ചെയ്തു.

7. 4.10.2005 ലെ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ പ്രഖ്യാപനത്തിലൂടെയും തുടർന്നുള്ള നടപടി ക്രമങ്ങളിലൂടെയും നഷ്ടപരിഹാരവും അനുബന്ധ ആനുകൂല്യങ്ങളും നൽകപ്പെട്ട അടുത്തുള്ള ഭൂമികളുടെ ഉടമസ്ഥരുടെ വാദങ്ങൾക്ക് തുല്യമാണ് അപ്പീൽവാദികളുടെ വാദം എന്നും അതെ ഉദ്ദേശത്തിനായി ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയെങ്കിലും ഹൈക്കോടതിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമിയുമായി ചേർന്നുകിടക്കുന്ന മറ്റു ഭൂമികൾ ഏറ്റെടുത്തു എന്നത് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഏകപക്ഷീയമായ നിഷ്ക്രിയത്വമാണെന്നും അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചു.

8. എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനം അപ്പീൽവാദികൾ തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഉടമകൾ ആയിരുന്നു എന്നത് സംബന്ധിച്ച്, നാരാഗ് ഫാഗ്ല റോഡ് നിർമ്മാണത്തിന് വേണ്ടി സംസ്ഥാനം അത് ഏറ്റെടുക്കുകയും ഉപയോഗിക്കുകയും ചെയ്യുന്നത് സംബന്ധിച്ച് നഷ്ടപരിഹാരം ഒന്നും നൽകപ്പെട്ടിട്ടില്ല എന്നത് സംബന്ധിച്ച് തർക്കം ഉന്നയിച്ചിട്ടില്ല എന്നും പ്രസ്തുത വസ്തുതകൾ സംബന്ധിച്ച് തർക്കം ഇല്ലാതിരിക്കെ, *എയർ ഇന്ത്യ ലിമിറ്റഡ് v വിശാൽ കപൂർ*[11] കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ ഹർജി നിരസിച്ചത് തെറ്റായിരുന്നുവെന്നും അഭിഭാഷകൻ ചൂണ്ടിക്കാട്ടി.

9. *വിദ്യ ദേവി v ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം*[12] കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ വിധിന്യായത്തിലേക്ക് അഭിഭാഷകൻ കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ക്ഷണിക്കുകയും പ്രസ്തുത കേസിൽ സമാനമായ വസ്തുതകളും നിലനിൽക്കുന്ന സാഹചര്യങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നു എന്ന് വാദിക്കുകയും ചെയ്തു : സംസ്ഥാനം ഒരേസമയത്ത് ഹർജിക്കാരുടെ ഭൂമികൾ അപ്പീൽവാദികളുടെ സമമായ ഉദ്ദേശത്തിനായി ഏറ്റെടുക്കുകയും ഈ കോടതി 1756 ദിവസത്തെ കാലതാമസത്തിനു മാപ്പ് നൽകിയതിനു ശേഷം അപ്പീൽ അനുവദിക്കുകയും നഷ്ടപരിഹാരം പലിശ എന്നിവ ഉൾപ്പെടെ നിയമാനുസൃതമായ മുഴുവൻ ആനുകൂല്യങ്ങളോടെയും നഷ്ടപരിഹാരം നൽകുന്നതിന് സംസ്ഥാനത്തിന് നിർദ്ദേശം നൽകുകയും ചെയ്തു.

10. ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനത്തിനുവേണ്ടി ഹാജരാകുന്ന ബഹുമാനപ്പെട്ട അഭിഭാഷകൻ ശ്രീ അഭിനവ് മുഖർജി, ഹർജി വലിയ കാലതാമസം നേരിട്ടതാണ് എന്നും അക്കാരണത്താൽ തന്നെ നിരസിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ് എന്നും വാദിച്ചു : 2011 ൽ, 38 വർഷത്തെ കാലതാമസത്തിനു ശേഷമാണ് 1972-73 ൽ സംസ്ഥാനം കൈക്കൊണ്ട നടപടിക്കെതിരെ അപ്പീൽവാദികൾ ഹൈക്കോടതിയെ സമീപിച്ചതും, 2013 അപവദിത വിധിയായം പാസായതിനുശേഷം ആറ് വർഷത്തെ കാലതാമസത്തോടെ ഈ കോടതിയിൽ എത്തിയതും. *മഹാരാഷ്ട്ര സംസ്ഥാനം v ദിഗംബർ*[13], *മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം മറ്റൊരാൾ v ഭായ്ലാൽ ഭായ്*[14], *മറ്റൊരാൾ, ബ്രിജേഷ് കുമാർ, മറ്റുള്ളവർ v ഹരിയാന സംസ്ഥാനം*[15] കേസുകളിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനങ്ങളിൽ ആശ്രയിച്ചു. അപ്പീൽവാദികൾ ആശ്രയിക്കുന്ന, മേൽ പരാമർശിച്ച ഉക്കാറാം കാന ജോഷി കേസിലെ തീരുമാനം മേൽ പരാമർശിച്ച ദിഗംബർ കേസിലെ വിശാല ബഞ്ചിന്റെ തീരുമാനത്തിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ പെർ ഇൻക്യൂറിയം ആണെന്നും അത് ഉക്കാറാം കാന ജോഷി കേസിൽ പരിഗണിച്ചിരുന്നില്ല എന്നും അഭിഭാഷകൻ വാദിച്ചു. എതിർ സംസ്ഥാനം, മറുപടി എന്ന നിലയിൽ, അതേ കാരണങ്ങളിൽ സമർപ്പിച്ച കാലതാമസം പൊറുക്കുന്നതിനുള്ള അപേക്ഷയെ എതിർക്കുന്നു.

11. സംസ്ഥാനത്തിനുവേണ്ടി ഹാജരാകുന്ന അഭിഭാഷകൻ, വസ്തുതകളിൽ, നാരാഗ് ഫാഗ്ല റോഡ്, വാസ്തവത്തിൽ അപ്പീൽവാദികളുടെയും മറ്റ് ഭൂവുടമകളുടെയും അഭ്യർത്ഥനപ്രകാരം പരസ്പരം ബന്ധിപ്പിക്കുന്നതിനായി നിർമ്മിച്ചതാണ് എന്നും പ്രസ്തുത ഉദ്ദേശത്തിനായി അവർ സ്വന്തം ഇഷ്ടപ്രകാരം ഭൂമി വിട്ടു നൽകുകയായിരുന്നു എന്നും അതിനാൽ വാക്കാലുള്ള അവരുടെ അനുമതിയോടെയാണ് നിർമ്മാണം നടന്നത് എന്നും 1972-73 മുതൽ, അത് നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, 2011 വരെ അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭാഗത്തുനിന്ന് എതിർപ്പോ നഷ്ടപരിഹാരം സംബന്ധിച്ച് ആവശ്യമോ ഉയർന്നിരുന്നില്ല എന്നും വാദിച്ചു. കൂടാതെ മറ്റു നടപടിക്രമങ്ങളിൽ (സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1192/2004; 1356/2010) ഉൾപ്പെട്ട ഭൂമികൾ അപ്പീൽവാദികൾ അവകാശപ്പെടുന്നത് പോലെ അവരുടെ തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമിയുമായി ചേർന്നുകിടക്കുന്നതല്ല. അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമികൾ സിർമോർ ഗ്രാമത്തിലാണ് എന്നും മറ്റ് നടപടിക്രമങ്ങളിലെ ഭൂമികൾ ഹമീർപൂർ ജില്ലയിൽ ബാര-ചോരു വഴി ജലാരി മുതൽ സുജൻപൂർ വരെയുള്ള റോഡ് നിർമ്മിക്കുന്നതിനായി ഏറ്റെടുത്തതാണ് എന്നും അത് വ്യത്യസ്തമായ ഒരു റോഡ് ആണ് എന്നും വാദിക്കപ്പെടുന്നു. അതിനാൽ, ഈ വസ്തുതകളിൽ സമീകരണത്തിനുള്ള കാരണം നിലനിർത്താവുന്നതല്ല എന്ന് അഭിഭാഷകൻ വാദിക്കുന്നു.

12. അവസാനമായി പരിമിതി, റോഡ് നിർമ്മാണം, അതിനായുള്ള വാക്കാലുള്ള അനുമതി എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വസ്തുതകളുടെ ചോദ്യങ്ങളുടെ വെളിച്ചത്തിൽ ഉചിതമായ ഫോറം സിവിൽ കോടതി ആയിരിക്കും എന്നും അതിനാൽ അപവദിത ഉത്തരവിൽ ഇടപെടേണ്ടതില്ല എന്നും വാദിക്കപ്പെട്ടു.

13. സ്വത്തവകാശം നിലവിൽ ഒരു മൗലികാവകാശമല്ല[16] എങ്കിലും തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമിയുടെ കൈവശാവകാശം ഏറ്റെടുക്കുന്ന സമയത്ത് പ്രസ്തുത അവകാശം ഭരണഘടനയുടെ ഭാഗം III ൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരുന്നു എന്നത് ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്. നിയമം വഴി വ്യവസ്ഥാപിതമായ നടപടിക്രമങ്ങൾക്ക് അനുസൃതമായല്ലാതെ സ്വത്ത് എടുത്തുമാറ്റുന്നതിനെതിരായുള്ള അവകാശം അനുച്ഛേദം 300-എ പ്രകാരം ഒരു ഭരണഘടന അവകാശമായി തുടരുന്നു.

14. ശരിയായ നടപടിക്രമങ്ങളിലൂടെ അല്ലാതെ അല്ലെങ്കിൽ നിയമത്തിന്റെ അംഗീകാരത്തോടെ അല്ലാതെ സ്വാതന്ത്ര്യം അല്ലെങ്കിൽ സ്വത്ത് ഒരാൾക്ക് നിരാകരിക്കപ്പെടാൻ കഴിയില്ല എന്നത് നിയമവാഴ്ചയുടെ അടിസ്ഥാന തത്വമാണ്. ഈ തത്വത്തിന്റെ അംഗീകാരത്തിന്റെ ഉറവിടം 1700-കളിലെ *എന്റിക് v കേറിങ്ട്ടൺ*[17] കേസിലെ കിങ്സ് ബെഞ്ചിന്റെ വിധിയിലും *വസീർ ചന്ദ് v ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം*[18] കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തിലും ആണ്. കൂടാതെ വിവിധ വിധിന്യായങ്ങളിൽ വിശാലമായ

ഇളവുകൾ അനുവദിക്കുന്നതിന് പകരം നിയമപരമായ പരിധിക്കുള്ളിൽ പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അതിനാൽ നിയമവാഴ്ചയുടെ അടിസ്ഥാനതത്വം ലംഘിച്ചിട്ടില്ലെന്നും തെളിയിക്കുന്നതിൽ സംസ്ഥാനത്തിന് ഉത്തരവാദിത്തമുണ്ടെന്ന് ഈ കോടതി ആവർത്തിച്ചു വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

15. സ്വകാര്യ സ്വത്തിന്റെ വിഷയത്തിലേക്ക് വരുമ്പോൾ, ഒരു വ്യക്തിയെ അയാളുടെ സ്വത്തിന്റെ കൈവശാവകാശത്തിൽ നിന്നും മാറ്റുമ്പോൾ പ്രത്യേകിച്ച് അത് സംസ്ഥാനം ചെയ്യുമ്പോൾ, പാലിക്കേണ്ടതായ നിയമസാധുതയുടെ ഉയർന്ന പരിധികൾ കോടതി ഉയർത്തി പിടിച്ചിട്ടുണ്ട്. *ബിഷൻദാസ് v പഞ്ചാബ് സംസ്ഥാനം*[19] കേസിൽ, കേസിലെ ഹർജിക്കാർ കടന്നുകയറ്റക്കാരായിരുന്നുവെന്നും ഒരു എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഉത്തരവിലൂടെ നീക്കം ചെയ്യാൻ കഴിയുന്നവരായിരുന്നില്ല എന്നുമുള്ള വാദം നിരസിക്കുകയും സംസ്ഥാനവും അതിന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥരും കൈകൊണ്ട എക്സിക്യൂട്ടീവ് നടപടി നിയമവാഴ്ചയുടെ അടിസ്ഥാന തത്വം തകർക്കുന്നതായിരുന്നു എന്ന് വിധിക്കുകയും ചെയ്തു. *ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം മറ്റുള്ളവർ v ധർമ്മേന്ദർ പ്രസാദ് സിംഗ്*[20], മറ്റുള്ളവർ കേസിൽ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു :

> *"ഉടമസ്ഥാവകാശമുള്ള ഒരു പാട്ടക്കാരന്, പാട്ടക്കാലാവധി കഴിഞ്ഞതിനുശേഷമോ അല്ലെങ്കിൽ അത് കണ്ടുകെട്ടിയതിലൂടെയോ അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും വിധത്തിൽ പാട്ടക്കാലാവധി കഴിഞ്ഞതിനുശേഷമോ, പാട്ടം നേരത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചതിനുശേഷമോ, ഒരു പാട്ടക്കാരനിൽ നിന്ന് ബലപ്രയോഗത്തിലൂടെ നിയമവിരുദ്ധമായി കൈവശാവകാശം പുനരാരംഭിക്കാൻ അവകാശമില്ല. പാട്ടക്കരാർ പ്രകാരം 'റീ-എൻട്രി' എന്ന പ്രയോഗം കൈവശാവകാശം പുനഃസ്ഥാപിക്കുന്നതിന് നിയമവിരുദ്ധമായ രീതികൾക്ക് അംഗീകാരം നൽകുന്നില്ല. നിയമപ്രകാരം, കാലാവധി കഴിഞ്ഞാലും അല്ലെങ്കിൽ നേരത്തെ പാട്ടം അവസാനിപ്പിച്ചാലും ഒരു പാട്ടക്കാരൻ പാട്ടം കൈവശം വയ്ക്കുന്നത് നിയമപരമായാണ്, നിർബന്ധിതമായി കൈയേറ്റം നടത്തുന്നത് നിരോധിതമാണ്; നിയമപ്രകാരമല്ലാതെ ഒരു പാട്ടക്കാരനെ പുറത്താക്കാൻ കഴിയില്ല. ഈ സാഹചര്യത്തിൽ, പാട്ടക്കാരൻ സംസ്ഥാനമാണെന്ന വസ്തുത അതിനെ ഉയർന്നതോ മെച്ചപ്പെട്ടതോ ആയ ഒരു സ്ഥാനത്ത് എത്തിക്കുന്നില്ല. നേരെമറിച്ച്, സർക്കാരിന്റെയും സർക്കാർ അധികാരികളുടെയും എല്ലാ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കും ഒരു 'നിയമപരമായ വംശാവലി' ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്ന ആവശ്യകതയിൽ നിന്ന് ഉരുത്തിരിഞ്ഞ ഒരു അധിക നിയന്ത്രണമാണിത്."*

16. സ്വകാര്യ സ്വത്തുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഒരു വ്യക്തിക്ക് നൽകപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രധാന സംരക്ഷണം (മുമ്പ് അനുച്ഛേദം 31 ലും നിലവിൽ ഒരു ഭരണഘടനാ അവകാശം എന്ന നിലയിൽ

അനുച്ഛേദം 300-എ ലും), ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കുമ്പോൾ സംസ്ഥാനം പാലിക്കേണ്ട ഉയർന്ന പരിധി എന്നിവ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ ബാക്കിയാവുന്ന ചോദ്യം കാലതാമസത്തിന്റെ കാരണത്താൽ മാത്രം അവകാശത്തിൽ നിന്ന് പുറത്താക്കപ്പെട്ട സ്വകാര്യ സ്വത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥരിൽ നിന്നും അതിനുള്ള നിയമാനുസൃത ഉത്തരവാദിത്തം ഒഴിവാക്കാൻ കഴിയുമോ എന്നതാണ്. വസ്തുതകളിലും സാഹചര്യങ്ങളിലും പ്രസ്തുത അനുമാനം അംഗീകരിക്കാവുന്നതല്ല എന്ന് കോടതി കണ്ടെത്തുന്നു. നീതിയുടെയും ന്യായത്തിന്റെയും കാരണത്താൽ അതിൽ ഇടപെടേണ്ടത് ആവശ്യമാണ്.

17. വിഷയത്തെ മുഴുവനായി സമീപിക്കുമ്പോൾ സംസ്ഥാനത്തിന്റെ പ്രവർത്തി അല്ലെങ്കിൽ നിഷ്ക്രിയത്വം അപ്പീൽവാദികളോടുണ്ടായ അനീതിയെ രൂക്ഷമാക്കുകയും താമസത്തോടെയാണെങ്കിലും ഈ കോടതിയിൽ സമീപിക്കാൻ അവരെ നിർബന്ധിതരാക്കുകയും ചെയ്തു. 1990 കളിലെ പ്രാരംഭഘട്ടത്തിലുള്ള ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങളുടെ ആരംഭം ഹൈക്കോടതിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരമായിരുന്നു. അത്തരമൊരു ജുഡീഷ്യൽ ഇടപെടലിനു ശേഷവും കോടതികളെ സമീപിച്ചവർക്ക് പ്രത്യേകമായി മാത്രം സംസ്ഥാനം കോടതിയുടെ നിർദ്ദേശങ്ങളുടെ ആനുകൂല്യം നൽകി. യഥാക്രമം 23.04.2007 (സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1192/2004 ൽ) ലും 20.12.2013 (സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1356/2010 ൽ) ലും പുറപ്പെടുവിച്ച ഉത്തരവുകൾ പ്രകാരം, മറ്റ് ഭൂവുടമകളെയല്ലാതെ, മുൻ നടപടികളിൽ കോടതിയെ സമീപിച്ച റിട്ട് ഹർജിക്കാരുടെ ഭൂമിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് മാത്രം ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടികൾ ആരംഭിച്ച ഈ നടപടിയിൽ നിന്ന് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ അലംഭാവം വ്യക്തമാണ്. ഈ രീതിയിൽ ഓരോ ഘട്ടത്തിലും നിയമം നിഷ്കർഷിച്ചിരിക്കുന്ന രീതിയിൽ പൊതു ഉപയോഗത്തിനായിൻ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ ഉത്തരവാദിത്വത്തിൽ നിന്ന് സംസ്ഥാനം പിൻവാങ്ങാൻ ശ്രമിച്ചു.

18. കാലതാമസവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട്, നിലവിലെ തർക്കത്തിൽ ഇരുവിഭാഗവും വാദിക്കുന്നതുപോലെ, രണ്ടു രീതിയിലും അനുമാനങ്ങൾ കൈക്കൊള്ളുന്നതായ കീഴ്വഴക്കങ്ങൾ ഉണ്ട് – എന്നാൽ ഈ കേസിലെ പ്രത്യേകമായ വസ്തുതാ സാഹചര്യം അപ്പീൽവാദികളായ ഭൂവുടമകൾക്കനുകൂലമായ നിലയിൽ നിലപാട് സ്വീകരിക്കുന്നതിന് കോടതിയെ നിർബന്ധിതരാക്കുന്നു. അത്തരമൊരു സാഹചര്യത്തിൽ കാലതാമസത്തിന്റെ കാരണത്തിന് പിന്നിലൊളിക്കാൻ സംസ്ഥാനത്തിന് കഴിയില്ല; നീതി നിർവഹണത്തിന്റെ വിഷയത്തിൽ പരിമിതി ഉണ്ടാക്കാൻ കഴിയില്ല. ഈ കോടതി, വളരെ മുമ്പുള്ള ഒരു കേസിൽ – *മഹാരാഷ്ട്ര സ്റ്റേറ്റ് റോഡ് ട്രാൻസ്പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ v ബൽവന്ത് റെഗുലർ മോട്ടോർ സർവീസ്*[7] – ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു :

"നീതിന്യായ കോടതികളിലെ കാലതാമസത്തിന്റെ സിദ്ധാന്തം ഏകപക്ഷീയമോ സാങ്കേതികമോ ആയ ഒരു സിദ്ധാന്തമല്ല. ഒന്നുകിൽ കക്ഷി തന്റെ പെരുമാറ്റത്തിലൂടെ, അത് ഒഴിവാക്കുന്നതിന് തുല്യമായി കണക്കാക്കാവുന്ന കാര്യം ചെയ്തതിനാൽ, അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പെരുമാറ്റത്തിലൂടെയും അവഗണനയിലൂടെയും അദ്ദേഹം, ഒരുപക്ഷേ ആ പരിഹാരം ഒഴിവാക്കിയിട്ടില്ലെങ്കിലും, ഈ രണ്ട് കേസുകളിലും പിന്നീട് പരിഹാരം ഉറപ്പിക്കുകയാണെങ്കിൽ, മറ്റേ കക്ഷിയെ ന്യായമല്ലാത്ത ഒരു സാഹചര്യത്തിൽ അയാളെ പ്രതിഷ്ഠിക്കുമ്പോൾ, സമയക്കുറവും കാലതാമസവും ഏറ്റവും പ്രധാനമായി മാറും. എന്നാൽ എല്ലാ സാഹചര്യങ്ങളിലും, ന്യായമായ ഒരു ന്യായീകരണത്തിനെതിരായ വാദം വെറും കാലതാമസത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണെങ്കിൽ, തീർച്ചയായും ആ കാലതാമസം ഏതെങ്കിലും പരിമിതികളുടെ ചട്ടപ്രകാരം ഒരു തടസ്സമാകില്ലെങ്കിൽ, ആ പ്രതിരോധത്തിന്റെ സാധുത ഗണ്യമായി നീതിയുക്തമായ തത്വങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിചാരണയ്ക്കെടുക്കണം. അത്തരം സന്ദർഭങ്ങളിൽ എപ്പോഴും രണ്ട് സാഹചര്യങ്ങൾ – കാലതാമസത്തിന്റെ ദൈർഘ്യവും ഇരു കക്ഷികളെയും ബാധിക്കുകയും പരിഹാരവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഒരു ഗതി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റൊന്ന് സ്വീകരിക്കുന്നതിൽ നീതിയുടെയോ അനീതിയുടെയോ സന്തുലിതാവസ്ഥയ്ക്ക് കാരണമാവുകയും ചെയ്യുന്ന, ഇടവേളയിൽ ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികളുടെ സ്വഭാവവും പ്രധാനമായി മാറുന്നു."

19. നിലവിലെ കേസിലെ വസ്തുതകൾ, സംസ്ഥാനം രഹസ്യമായതും ഏകപക്ഷീയവുമായ ഒരു രീതിയിൽ, അർഹമായ എല്ലാവർക്കും നൽകുന്നതിന് പകരം, കോടതികൾ നൽകണമെന്ന് പ്രത്യേകമായി ആവശ്യപ്പെട്ടവർക്ക് മാത്രമായി, നിയമം അനുശാസിക്കുന്ന നിലയിലുള്ള നഷ്ടപരിഹാരത്തിന്റെ വിതരണം പരിമിതപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിച്ചു എന്ന് വെളിവാക്കുന്നു. ഏകപക്ഷീയമായ ഈ നടപടി പ്രവർത്തന കാരണത്തിന്റെ സമയത്ത് അനുച്ഛേദം 31 പ്രകാരമുള്ള അപ്പീൽവാദികളുടെ നിലനിൽക്കുന്ന അവകാശത്തിന്റെ ലംഘനം എന്നതിന് പുറമേ, അനുച്ഛേദം 226 പ്രകാരം ഹൈക്കോടതിയുടെ പരിഗണനയും ഇടപെടലും സംശയമേതുമില്ലാതെ ആവശ്യമാക്കുകയും ചെയ്തു. മേൽ പരാമർശിച്ച മനോഹർ കേസിൽ – നഷ്ടപരിഹാരം അടയ്ക്കാതെ, ഭൂമിയിൽ നിന്നും തന്റെ ഒഴിപ്പിക്കലിലേക്ക് നയിച്ചതായ, റവന്യൂ രേഖകളിൽ നിന്നും പരാതിക്കാരന്റെ പേര് നീക്കം ചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു സമാനമായ കേസിൽ – ഇപ്രകാരം വിധിക്കപ്പെട്ടു :

"അപ്പീൽവാദികൾക്കു വേണ്ടി ഹാജരാകുന്ന ബഹുമാനപ്പെട്ട അഭിഭാഷകന്റെ വാദങ്ങൾ കേട്ടതിനു ശേഷം വാദികൾ കോടതിയിൽ സമർപ്പിച്ച കേസ് നിലനിർത്താൻ

കഴിയാത്തതാണ് എന്നും ഒരു ക്ഷേമ രാഷ്ട്രം എന്ന നിലയിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന സംസ്ഥാനത്തിന് സമർപ്പിക്കാൻ അർഹതയില്ലെന്നും കോടതിക്ക് ബോധ്യമായിരിക്കുന്നു. തങ്ങളുടെ അബദ്ധം ഈ ഘട്ടത്തിലെങ്കിലും അംഗീകരിച്ചുകൊണ്ട് എതിർകക്ഷിക്ക് നഷ്ടപരിഹാരം ഉടൻ തന്നെ അടയ്ക്കണമെന്ന് ബഹുമാനപ്പെട്ട അഭിഭാഷകനോട് കോടതി ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയപ്പോൾ സംസ്ഥാനം അതിനു വഴങ്ങാത്ത സമീപനം സ്വീകരിക്കുകയും എതിർകക്ഷിയുടെ ന്യായമായ അവകാശത്തെ എതിർക്കുന്നത് തുടരുകയും ചെയ്തു.

നമ്മുടേത് ഭരണഘടനാധിഷ്ഠിതമായ ജനാധിപത്യമാണ്. ഭരണഘടനയുടെ 45 ആം ഭേദഗതി പ്രകാരം അനുച്ഛേദം 19.1.എഫ് നീക്കം ചെയ്യപ്പെട്ടുവെങ്കിലും അനുച്ഛേദം 300-എ ഭരണഘടനയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അത് ഇപ്രകാരം വായിക്കുന്നു :

"300-എ. നിയമാധികാരം മുഖേന അല്ലാതെ വ്യക്തികളുടെ സ്വത്ത് നഷ്ടപ്പെടുത്താൻ പാടില്ല - നിയമാധികാരം മുഖേന അല്ലാതെ ഒരു വ്യക്തിയുടെയും സ്വത്ത് നഷ്ടപ്പെടുത്താൻ പാടില്ല."

സംസ്ഥാന അധികാരികളായ അപ്പീൽവാദികൾ എതിർകക്ഷിയുടെ സ്വത്ത് നഷ്ടപ്പെടുത്തിയതിൽ നിയമാധികാരത്തിന്റെ അഭാവം കോടതി കണ്ടെത്തിയ കേസാണ് ഇത്. കോടതിയുടെ കാഴ്ചപ്പാടിൽ ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 226 പ്രകാരം ഹൈക്കോടതിയുടെ റിട്ട് ന്യായാധികാരം വിനിയോഗിക്കുന്നതിൽ ഉചിതമായ കേസാണ് ഇത്..."

20. മേൽ പരാമർശിച്ച തുക്കാറാം ജോഷി കേസിൽ, സമാനമായ ഒരു വസ്തുത സാഹചര്യം പരിഗണിക്കവേ ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു:

"അവകാശവാദം ഉന്നയിക്കാനുള്ള അവകാശം കാലതാമസം ഇല്ലാതാക്കുന്നുവെന്ന് പ്രസ്താവിക്കുന്ന അധികാരങ്ങളുണ്ട്. ഈ അധികാരങ്ങളിൽ ഭൂരിഭാഗവും സർവീസ് ജൂറിസ്പ്രുഡൻസ്, പതിറ്റാണ്ടുകൾക്ക് മുമ്പ് ചെയ്ത തെറ്റിന് നഷ്ടപരിഹാരം നൽകൽ, നിയമപരമായ കുടിശ്ശികകൾ തിരിച്ചുപിടിക്കൽ, വിദ്യാഭ്യാസ സൗകര്യങ്ങൾക്കായുള്ള അവകാശവാദം, സമാനമായ കേസുകളുടെ മറ്റ് വിഭാഗങ്ങൾ എന്നിവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 32 അല്ലെങ്കിൽ 226 പ്രകാരം, പൗരന്റെ മൗലികാവകാശം ലംഘിക്കപ്പെട്ടാൽ പോലും, പരിഹാരം തേടുന്നതിൽ നിന്ന് കാലതാമസം വരുത്തുകയും തടയുകയും ചെയ്യുന്ന ചില അധികാരികൾ ഉണ്ടെന്നത്

ശരിയാണ്, നിലവിലുള്ള കേസ് തികച്ചും വ്യത്യസ്തമായ ഒരു സാഹചര്യത്തെയാണ് കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നത്. അപ്പീൽവാദികളുടെ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള ഭൂമി, നിയമപരമായ യാതൊരു അനുമതിയും കൂടാതെ, സംസ്ഥാന ഉദ്യോഗസ്ഥർ ഏറ്റെടുത്തു. നഷ്ടപരിഹാര ആനുകൂല്യം അനുവദിക്കണമെന്ന് അപ്പീൽവാദികൾ ആവർത്തിച്ച് ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. ഏറ്റെടുക്കലിനോ, ആവശ്യപ്പെടലിനോ, അല്ലെങ്കിൽ അനുവദനീയമായ മറ്റേതെങ്കിലും നിയമപരമായ രീതിക്കോ വേണ്ടി നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള നടപടിക്രമങ്ങൾ സംസ്ഥാനം പാലിക്കണം."

21. സമർപ്പിക്കപ്പെട്ട വാദങ്ങൾ പരിഗണിച്ചതിനു ശേഷം സംസ്ഥാനം ഉന്നയിച്ച വാദഗതികൾ ആത്മവിശ്വാസം കൊണ്ടുവരാത്തതാണെന്നും അവ നിരസിക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്നും കോടതി കണ്ടെത്തുന്നു. അപ്പീൽവാദികളുടെ വാക്കാലുള്ള സമ്മതം അല്ലെങ്കിൽ എതിർപ്പില്ലായ്മ മാത്രമാണ് സംസ്ഥാനം സ്ഥിരീകരിച്ചത്. എന്നാൽ പ്രസ്തുത വാദം സാധൂകരിക്കുന്ന നിലയിൽ ഒരു രേഖയും ഹാജരാക്കിയിട്ടില്ല. കൂടാതെ നിയമപ്രകാരം അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമികൾ പിടിച്ചെടുക്കുകയോ ഏറ്റെടുക്കുകയോ ചെയ്തു എന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്ന നിലയിൽ അല്ലെങ്കിൽ നഷ്ടപരിഹാരം അടച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കാണിക്കുന്നതിനായി എന്തെങ്കിലും തെളിവ് ഹാജരാക്കാൻ സംസ്ഥാനത്തിന് കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതായിരുന്നു സംസ്ഥാനത്തിന്റെ നിലപാട് എന്നതും മറ്റു റിട്ട് നടപടിക്രമങ്ങളിൽ 2007 ൽ ഹൈക്കോടതി നടത്തിയ തുടർന്നുള്ള കണ്ടെത്തലുകളും ഇതായിരുന്നു എന്നതും ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

22. ഭൂമി അപ്പീൽവാദികളുടെ ഭൂമിക്ക് അടുത്തല്ലാത്തതിനാൽ സമാനാവസ്ഥയുടെ കാരണത്താലുള്ള ആനുകൂല്യം അവകാശപ്പെടുന്നതിൽ നിന്നും അത് അപ്പീൽവാദികളെ അനർഹരാക്കുന്നു എന്ന സംസ്ഥാനത്തിന്റെ വാദവും കോടതിക്ക് അംഗീകരിക്കാൻ കഴിയില്ല. അത് ചേർന്നുള്ള ഭൂമി അല്ല എന്ന വസ്തുത നിലനിൽക്കെ (അപ്പീൽവാദികൾ സമർപ്പിച്ച റീജോയ്ന്റർ സത്യവാങ്മൂലത്തിൽ അത് അംഗീകരിച്ചിരിക്കുന്നു) 1972-73 ൽ നാരാഗ് ഫാഗ്ല റോഡിന്റെ നിർമ്മാണത്തിനായി തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമി ഏറ്റെടുത്തത് എന്നത് വ്യക്തമാണ്. റഫറൻസ് കോടതി മുമ്പാകെ അവകാശം ഉന്നയിക്കുന്ന വ്യക്തികളെപ്പോലെ ഉചിതമായ നിയമ നടപടിക്രമങ്ങൾ പിന്തുടരാതെ ഇവിടെ അപ്പീൽവാദികൾ ആയവരിൽ നിന്നും നിയമവിരുദ്ധമായി കൈവശാവകാശം നീക്കം ചെയ്യുകയും അത് അനുച്ഛേദം 31 ന്റെ ലംഘനമാവുകയും 226 ന്റെ അധികാരിത പ്രകാരം ഹൈക്കോടതിയുടെ ഇടപെടൽ ആവശ്യമാവുകയും ചെയ്തു. തങ്ങളുടെ ഭൂമി സ്വയം വിട്ടു നൽകുന്നതിനുള്ള എഴുത്താലുള്ള അനുവാദത്തിന്റെ അഭാവത്തിൽ അപ്പീൽവാദികൾക്ക് നിയമം പ്രകാരം നഷ്ടപരിഹാരത്തിനുള്ള അർഹതയുണ്ടായിരുന്നു. ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടിക്രമങ്ങളിൽ എഴുത്താലുള്ള

അനുവാദത്തിന്റെ ആവശ്യകത, വാസ്തവത്തിൽ, മേൽ പരാമർശിച്ച, അപവദിത വിധിന്യായത്തിൽ ആശ്രയിക്കുന്ന ശങ്കർ ദാസ് കേസിൽ തന്നെ ഹൈക്കോടതിയുടെ മുഴുവൻ അംഗ ബെഞ്ച് ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയിരുന്നു.

23. സമാനമായ വസ്തുതകളും സാഹചര്യങ്ങളും ഉയർന്നുവന്ന മേൽ പരാമർശിച്ച വിദ്യ ദേവി കേസിൽ ഈ കോടതി വാക്കാലുള്ള അനുവാദം സംബന്ധിച്ച വാദം അടിസ്ഥാനരഹിതമെന്ന നിലയിൽ നിരസിക്കുകയും സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഉത്തരവാദിത്തങ്ങൾ വ്യക്തമാക്കുകയും ചെയ്തു :

"12.9 നിയമവാഴ്ചയാൽ ഭരിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു ജനാധിപത്യ സംവിധാനത്തിൽ, നിയമത്തിന്റെ അനുമതിയില്ലാതെ ഒരു പൗരന്റെ സ്വത്ത് അപഹരിക്കാൻ ഭരണകൂടത്തിന് കഴിയില്ല. തുക്കാറാം കാന ജോഷി v. എം.ഐ.ഡി.സി [തുക്കാറാം കാന ജോഷി v. എം.ഐ.ഡി.സി, (2013) 1 എസ്.സി.സി 353 : (2013) 1 എസ്.സി.സി (സിവിൽ) 491] എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ വിധിന്യായത്തിൽ ആശ്രയിക്കുന്നു, അതിൽ ഏറ്റെടുക്കൽ, റിക്വിസിഷൻ അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും അനുവദനീയമായ നിയമപരമായ രീതി എന്നിവയ്ക്കുള്ള നടപടിക്രമങ്ങൾ സംസ്ഥാനം പാലിക്കണമെന്ന് വിധിച്ചു. നിയമവാഴ്ച നിലനിൽക്കുന്ന ഒരു ക്ഷേമരാഷ്ട്രമായതിനാൽ, ഭരണഘടന അനുശാസിക്കുന്നതിലധികം ഒരു പദവിയും സംസ്ഥാനത്തിന് അവകാശപ്പെടാൻ കഴിയില്ല.

12.10 ഹരിയാന സംസ്ഥാനം v മുകേഷ് കുമാർ (ഹരിയാന സംസ്ഥാനം v മുകേഷ് കുമാർ, (2018) 10 എസ്.സി.സി 404 : 2012 3 എസ്.സി.സി (സിവിൽ) 769) കേസിൽ ഈ കോടതി സ്വത്തവകാശം നിലവിൽ ഒരു ഭരണഘടനപരമായതോ നിയമപരമായതോ ആയ അവകാശം മാത്രമല്ല ഒരു മനുഷ്യാവകാശവും ആയി പരിഗണിക്കപ്പെടുന്നു എന്ന് വിധിച്ചു. അഭയം, ഉപജീവനമാർഗ്ഗം, ആരോഗ്യം തൊഴിൽ തുടങ്ങിയ വ്യക്തിഗത അവകാശങ്ങളുടെ പശ്ചാത്തലത്തിലാണ് മനുഷ്യാവകാശങ്ങൾ പരിഗണിക്കപ്പെടുന്നത്. മനുഷ്യാവകാശങ്ങൾ ബഹുമുഖമാനം നേടിയിട്ടുണ്ട്."

24. കാലതാമസം സംബന്ധിച്ച വാദവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ഈ കോടതി ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു :

"2.12 കോടതിയെ സമീപിക്കുന്നതിൽ അപ്പീൽവാദിയുടെ ഭാഗത്തുനിന്നുണ്ടായ കാലതാമസവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സംസ്ഥാനം മുന്നോട്ടുവെച്ച വാദവും നിരസിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്. തുടരുന്നതായ പ്രവർത്തന കാരണത്തിന്റെ അല്ലെങ്കിൽ സാഹചര്യങ്ങൾ കോടതിയുടെ മനസ്സാക്ഷിക്കു ഞെട്ടൽ ഉണ്ടാക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ

കാലതാമസം സംബന്ധിച്ച വാദം ഉന്നയിക്കാൻ കഴിയില്ല. കേസിന്റെ വസ്തുതകളും സാഹചര്യങ്ങളും പരിഗണിച്ചുകൊണ്ട് വിവേകപൂർവ്വവും ന്യായയുക്തമായും വിനിയോഗിക്കപ്പെടേണ്ട, ജുഡീഷ്യൽ വിവേചനാധികാരത്തിന്റെ വിഷയമാണ് കാലതാമസത്തിൽ മാപ്പ് നൽകാൻ. അത് മൗലികാവകാശങ്ങളുടെ ലംഘനം, അവകാശപ്പെടുന്ന പരിഹാരം എപ്പോൾ ഏതുവിധത്തിൽ കാലതാമസം ഉയർന്നു എന്നിവ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. ഗണ്യമായ നിലയിൽ നീതി നിർവഹണം നടത്തുന്നതിനായി തങ്ങളുടെ ഭരണഘടനപരമായ അധികാരിത വിനിയോഗിക്കുന്നതിനായി കോടതികൾക്ക് പരിമിതിയുടെ ഒരു കാലയളവും നിഷ്കർഷിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല.

12.13 നീതിക്കുവേണ്ടിയുള്ള ആവശ്യം നിർബന്ധമാകുന്ന ഒരു സാഹചര്യത്തിൽ ഭരണഘടനാപരമായ ഒരു കോടതി അതിന്റെ അധികാരിത വിനിയോഗിക്കുക നീതി നിർവഹണം നടത്തുന്നതിന്റെ ഉദ്ദേശത്തോടെയായിരിക്കും, അതിനെ പരാജയപ്പെടുത്താൻ വേണ്ടി ആവില്ല (പി.എസ് സദാശിവസ്വാമി v തമിഴ്നാട് സംസ്ഥാനം (1975) 1 എസ്.സി.സി 152: 1975 എസ്.സി.സി (എൽ&എസ്) 22)"

25. നിയമത്തിന്റെ ശരിയായ നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കാതെ തങ്ങളുടെ സ്വകാര്യസത്തിൽ നിന്നും ഒരു വ്യക്തിയെ ബലമായി പുറത്താക്കുന്നത് മനുഷ്യാവകാശത്തിന്റെയും അനുച്ഛേദം 300-എ യുടെയും ലംഘനമാണ്[22] എന്ന് വിധിച്ചുകൊണ്ട് ഈ കോടതി അപ്പീൽ അനുവദിച്ചു. മേൽ പരാമർശിച്ച *വിദ്യ ദേവി* കേസിൽ ഈ കോടതി സ്വീകരിച്ച സമീപനം നിലവിലെ കേസിൽ കോടതിക്ക് മുമ്പാകെയുള്ള സമാനമായ വസ്തുതകൾക്കും പ്രായോഗികമാകുമെന്ന് കോടതി കാണുന്നു.

26. മേൽ പരാമർശിച്ച ചർച്ച കണക്കിലെടുത്ത് ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 136, 142 എന്നിവ പ്രകാരം ഈ കോടതിയുടെ അസാധാരണ അധികാരിത കണക്കിലെടുത്ത് തർക്ക വിഷയത്തിലെ ഭൂമികൾ ഏറ്റെടുത്തപ്പെട്ടവയായി കണക്കാക്കിക്കൊണ്ട് 2004 ലെ ലാൻഡ് റഫറൻസ് പെറ്റീഷൻ നമ്പർ 10-എൽ.എ.സി/4 ൽ 4.10.2005 റഫറൻസ് കോടതിയുടെ ഉത്തരവിന്റെ വ്യവസ്ഥകളിൽ അപ്പീൽവാദികൾക്ക് ഉചിതമായ നിലയിൽ നഷ്ടപരിഹാരം വിതരണം ചെയ്യാനും സംസ്ഥാനത്തോട് ഇതിനാൽ നിർദ്ദേശിക്കുന്നു. ഇന്നു മുതൽ 4 മാസത്തിനുള്ളിൽ യോഗ്യനായ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കൽ കളക്ടർ നഷ്ടപരിഹാരം കണക്കാക്കുകയും അപ്പീൽവാദികൾക്ക് വിതരണം ചെയ്യുകയും ചെയ്തു എന്ന് ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള നിർദ്ദേശവും എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനത്തിന് നൽകപ്പെടുന്നു. 16.10.2001 (നിയമത്തിന്റെ വകുപ്പ് 4

പ്രകാരം വിജ്ഞാപനം ഇറങ്ങുന്ന തീയതി) അപവദിത ഉത്തരവിന്റെ തീയതി അതായത് 12.9.2013 വരെ നിയമപ്രകാരം അടയ്ക്കേണ്ടതായ മുഴുവൻ തുകകൾക്ക് മേലും ഹാനിപൂരണം, പലിശ എന്നിവയുടെ ആനുകൂല്യത്തിനും അപ്പീൽവാദികൾക്ക് അർഹത ഉണ്ടാകും.

27. മേൽ പരാമർശിച്ച കാരണങ്ങളാൽ അപ്പീൽ അനുവദിക്കപ്പെടുകയും ഹൈക്കോടതിയുടെ അപവദിത ഉത്തരവ് ഇതിനാൽ റദ്ദാക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. കൈവശാവകാശത്തിൽ നിന്ന് പുറത്താക്കിയ നടപടിക്ക് പതിറ്റാണ്ടുകൾക്ക് ശേഷം അപ്പീൽവാദികൾക്ക് കോടതിയെ സമീപിക്കുകയും പരിഹാരം സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടിവന്നതിന്റെ കാരണമായ അവരുടെ മൗലികാവകാശങ്ങൾക്ക് നൽകിയ അവഗണന കണക്കിലെടുത്ത് അപ്പീൽവാദികൾക്ക് 50,000 രൂപ വ്യവഹാരച്ചെലവ് ഇനത്തിൽ എതിർകക്ഷിയായ സംസ്ഥാനം നൽകണമെന്ന് നിർദ്ദേശിക്കുന്നത് ഉചിതമായിരിക്കുമെന്ന് കോടതി കരുതുന്നു. പരിഗണനയിലുള്ള അപേക്ഷകൾ നിലവിലുണ്ടെങ്കിൽ അവ ഇതിനാൽ തീർപ്പാക്കപ്പെടുന്നു.

ദേവിക ഗുജറാൾ അപ്പീൽ അനുവദിച്ചു

1. 12.09.2013 ലെ സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 7873/2011 ൽ.

2.ഖസ്ര നമ്പർ 141, 232/142, 143, 144, 145, 281/267, 206/147, 158, 268/149, 282/267, 201/138, 242/146, 209/154, 158, 211/163, 16/172, 50, 51, 89, 278/92, 280/93,കൂടാതെ205/147, 281/267, 151, 152, 283/153, 285/20

3.ദേവേന്ദർ സിംഗ്&മറ്റുള്ളവർ. v.ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം,സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 816/1992.
4. 2004 ലെ ഭൂമി റഫറൻസ് ഹർജി നമ്പർ 10-LAC/4, സംയോജിത കാര്യങ്ങൾ എന്നിവയിലെ പ്രഖ്യാപനം.
5. ആർ.എഫ്.എ നമ്പർ 1-9/2006 ൽ 25.08.2009 ൽ.
6. സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1192/2004 ൽ 23.04.2007 ലെ ഉത്തരവ്.
7. സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1356/2010 ൽ 20.12.2013 ലെ ഉത്തരവ്.
8. ശങ്കർ ദാസ് v. ഹിമാചൽ പ്രദേശ് സംസ്ഥാനം സി.ഡബ്ല്യു.പി നമ്പർ 1966/2010-സി-യിലെ, 02.03.2013 ലെ വിധി (ഇനി മുതൽ "ശങ്കർ ദാസ്")
9. (2005) 2 എസ്.സി.സി 126 (ഇനി മുതൽ "മനോഹർ")
10. 2012 (13) എസ്.സി.ആർ 29 (ഇനി മുതൽ "ഉക്കാറാം കാന ജോഷി")
11. 2005 സപ്പ് (3) എസ്.സി.ആർ 670.
12. (2020) 2 എസ്.സി.സി 569; സിവിൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 60-61/2020, 08.01.2020 ലെ വിധി (ഇനി മുതൽ "വിദ്യാദേവി").
13. 1995 സപ്പ് (1) എസ്സിആർ 492 (ഇനി മുതൽ “ദിഗംബർ”)
14. 1964 (6) എസ്സിആർ 261
15. (2014) 11 എസ്സിസി 351
16. ഭരണഘടന (നാൽപ്പത്തിനാലാം ഭേദഗതി) നിയമം, 1978.
17. [1765] EWHC (KB) 198
18. 1955 (1) എസ്.സി.ആർ 408
19. 1962 (2) എസ്.സി.ആർ 69
20. 1989 (1) എസ്.സി.ആർ 176
21. 1969 (1) എസ്സിആർ 808
22. ഹിന്ദുസ്ഥാൻ പെട്രോളിയം കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ് v. ഡാരിയസ് ഷാപൂർചെന്നൈ 2005 സപ്പ് (3) എസ്സിആർ 388;എൻ. പത്മമ്മ v. എസ്. രാമകൃഷ്ണ റെഡ്ഡി (2008) 15 എസ്.സി.സി 517;ഡൽഹി എയർടെക് സർവീസസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ് & മറ്റുള്ളവർ v. ഉത്തർപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം & മറ്റുള്ളവർ 2011 (12) എസ്സിആർ 191; ജിലുഭായ് നാൻഭായ് കച്ചാർ v. ഗുജറാത്ത് സംസ്ഥാനം 1994 സപ്പ് (1) എസ്സിആർ 807-
ആശ്രയിച്ചുകൊണ്ട്.